

LÄRARHANDLEDNING

FRÖKEN JULIE

Västmanlands
Teater

Introduktion – För pedagogen

Om lärarhandledningen

Använd materialet som inspiration, ett smörgåsbord där ni väljer det som passar er eller så arbetar ni med den från pärm till pärm.

Innehållsförteckning

- **Del 1** Analysen
- **Del 2** Kreativa och skapande uppgifter
- **Del 3** Värderingsövningar och diskussionsfrågor
- **Del 4** Inspiration och förkovring
- **Del 5** Kontakt och utvärdering

Välj och vraka och ändra på det du behöver ändra på. Håll till godo.

Lärarhandledningens koppling till läroplanen

I Gy25 framhålls det att undervisningen i ämnet svenska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

"Förmåga att kommunicera skriftligt med anpassning till syfte, mottagare och sammanhang samt till normer för språkriktighet."

"Förmåga att läsa och analysera skönlitteratur."

I Gy25 framhålls det att undervisningen i ämnet religion ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

"Förmåga att analysera och reflektera över etiska och existentiella frågor."

Om föreställningen

Fröken Julie utspelar sig under en intensiv midsommarnatt. Grevens dotter, den unga fröken Julie, trotsar sin sociala ställning och förför, eller låter sig förföras, av sin fars betjänt Jean – framför ögonen på Jeans fästmö Kristin. Men den motvilliga passionen växlar under natten till en förödande psykologisk kamp där övertaget ständigt skiftar. Hon vill falla. Han vill klättra. I nattens dimma tror de båda att vägen till frihet går genom den andre.

Detta Strindbergs mästerverk, som hade sin urpremiär i Köpenhamn 1889, är en tidlös klassiker som fortsätter att fascinera och utmana publikens syn på sociala normer och hierarkier.

Föreställningen är ca 100 minuter lång utan paus.

På scen: Bodil Malmberg, Karin Smede*, Magnus Krepper, Mila Gölles Meissl*, Victoria Dyrstad

Konstnärligt team: Av: August Strindberg // **Regi/Scenografi:** Emil Graffman

Bearbetning: Lucas Svensson, Emil Graffman // **Ljusdesign:** Tobias Hagström Ståhl

Kostymdesign: Helena Helle Carlsson // **Maskdesign:** Cais-Marie Björnlod

Kompositör/ljuddesign: Fredrik Möller // **Förlag:** Colombine Teaterförlag

*Barnstatist

Innan föreställningen

Uppsättningen behandlar och innehåller ämnen som kan vara upprörande såsom sexuellt våld, blodigt våld och självmord.

Något som kan vara bra att veta för dig som pedagog är att regissören har bearbetat Strindbergs text så att slutet är väsensskilt originalet. Det är våldsammare och mer visuellt explicit, vilket kan vara bra att vara förberedd på. I originalet slutar föreställningen med att Julie begår självmord, i Västmanlands teaters uppsättning slutar det med att hon vådaskjuter och dödar Jean, sedan dödar Kristin, och sedan går en trappa upp och där troligen skjuter sin far och sig själv. Om du vill berätta detta eller ej för eleverna är så klart upp till dig. I efterarbetet finns uppgifter och diskussionsmaterial kring det ändrade slutet.

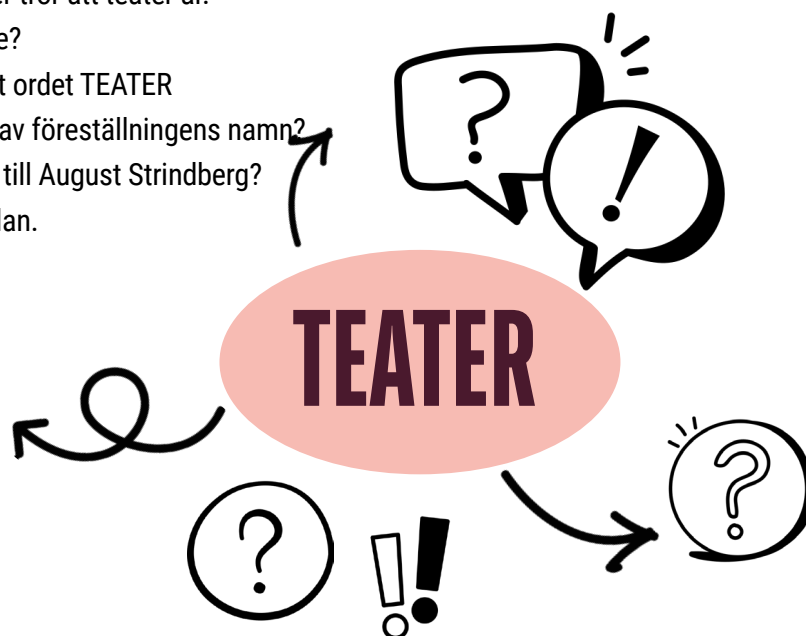
Som pedagog avgör du själv hur mycket eller lite du vill förbereda och efterbearbeta teaterbesöket. Du behöver inte försvara eller förklara teaterns olika val. Däremot spelar du som pedagog en viktig roll för elevernas öppenhet genom ditt sätt att visa intresse och i hur du värderar deras frågor och olika åsikter efteråt. För att underlätta själva upplevelsen är det bra om alla känner till de praktiska omständigheterna som till exempel när, var och hur ni ska se föreställningen, hur ni tar er dit och hur länge föreställningen varar.

Även andra praktiska saker som rör besöket kan vara bra att prata igenom innan. Prata gärna om föreställningen, om elevernas och dina förväntningar och erfarenheter. Ta gärna hjälp av texten "Om föreställningen". I slutet av lärarhandledningen finns mer material att ta del av om du vill eller anser att gruppen har behov av det.

Samtalet kan börja med att du exempelvis gör en tankekarta:

Använd vita tavlan eller ett stort papper.

- Skriv TEATER på tavlan.
- Fråga eleverna vad de tycker eller tror att teater är.
- Har någon varit på teater tidigare?
- Skriv upp det eleverna säger runt ordet TEATER
- Vilka associationer får eleverna av föreställningens namn?
- Vilka associationer har eleverna till August Strindberg?
- Samtala om vad ni skrivit på tavlan.

Efter föreställningen

Konst har alltid en avsändare och en mottagare. Konst handlar inte om objektivitet, utan om en subjektiv version av verkligheten. Därför kan det vara bra att prata om en konstupplevelse för att få syn på hur olika val påverkar besökarens tolkning. Det är så olika hur vi reagerar på en scenkonstupplevelse, en konstupplevelse är alltid personlig och ibland väldigt privat. Det bör respekteras i ett gruppsamtal. Materialet (övningarna och uppgifterna i lärarhandledningen) söker inte rätt svar, det finns inget tydligt rätt eller fel, det finns inget facit.

För att samtala om teaterbesöket och föreställningen behöver du inte vara expert på föreställningens innehåll och tematik. Du är ju också en åskådare, precis som eleverna och du kommer att ha dina helt egna upplevelser och tolkningar. En bra grundregel är att tycka mindre och tolka desto mer.

Ett samtal om upplevelsen kan börja med lärarens nyfikenhet på elevernas synpunkter, inte med fokus på vad de tyckte var bra respektive dåligt utan vad de tyckte att föreställningen handlade om, vad som hände i deras huvud och kropp. Ni har som sagt frihet att förändra förutsättningar i exemplen eller i språket om ni ser det som nödvändigt. Tidsåtgången för varje uppgift är olika beroende på hur du väljer att angripa den. Lärarhandledningen är ett stöd för dig i arbetet med klassen.

Syftet med materialet är att skapa en fördjupad förståelse för verket och framförallt för sin upplevelse av den med hjälp av diskussioner, övningar och samtal.

Det är en språngbräda för nya samtal och ny kunskap.

KLASSRUMSREGLER

- En person pratar i taget.
- Lyssna nyfiket på vad andra har att säga. Undvik att skratta, sucka, störa eller på andra sätt avbryta när någon annan pratar.
- Prata om vad du själv tänker och tycker.
- Berätta inte känsliga saker om klasskompisar och prata inte illa om vad andra har sagt.

Del 1 – Analysen

Att bryta ner ett verk i mindre beståndsdelar, titta på de delarna och dess egenskaper och värden var för sig och sen relatera dem till helheten i syfte att bättre förstå verket och sin upplevelse av den.

FÖRSLAG PÅ SAMTALSMODELL

Genom att börja från grunden kan ni tillsammans fånga upp betydelsefulla detaljer som annars är lätta att missa. I detta förslag till eftersamtal har vi därför delat in samtalet i tre delar: **Beskrivande - Tolkande - Reflekterande.**

BESKRIV

Beskriv för varandra vad ni minns av föreställningen. Detta kan göras med hela klassen alternativt i smågrupper som grupperna sedan redovisar inför klassen för att inför nästa del samtala i helklass.

Exempel på frågor:

- Hur såg rummet ut?
- Var det något i rummet som ni reagerade extra på?
- Hur många skådespelare var med?
- Vilka karaktärer var med?
- Vilka karaktärer finns det utöver dem vi ser på scenen?
- Vad för föremål såg du?
Använd ord som beskriver antal, färger, storlekar och placeringar.
- Vad var samma genom hela föreställningen och vad förändrades i rummet, gällande kostymen och bland föremålen på scenen?
- Beskriv (3-5 st) minnesvärda (signifikativa) handlingar.
- Vad hörde ni för musik eller ljud? Var det live eller inspelat?

Beskriv så mycket du kommer ihåg.

Försök hålla beskrivningarna fria från värdering och tolkning. Att fokusera på det neutrala och konkreta gör det enklare för alla att delta. Det är möjligt att någon har uppmärksammat något som andra inte noterat eller att fler har sett samma grej men minns den olika.

TOLKA

Vad kan alla dessa saker ni beskrivit vara tecken på? Ställ frågan varför något var på ett visst sätt, hur det presenterades och vad det betyder. Här finns utrymme att utveckla och fördjupa det du tidigare beskrivit. Alla har rätt till sin tolkning.

Exempel på frågor (fyll gärna på med fler):

- Vad betyder de olika färgerna, ljuden och handlingarna som ni just beskrivit?
- Vad skapar rummet för förväntning?
- Finns det detaljer som ger oss ledtrådar om i vilken tid föreställningen utspelar sig eller om karaktärernas relationer och drivkrafter?
- Vad spelar musiken för roll?
- Vad tror vi att föreställningen som helhet vill berätta för oss?

Utgå från att alla konstnärliga val som gjorts är medvetna. Alla olika tolkningar är välkomna och målet är inte att komma överens om en gemensam "rätt" tolkning utan att lyfta olika möjligheter och perspektiv.

REFLEKTERA

I det sista steget öppnas samtalet upp för egna åsikter och reflektioner.

Exempel på frågor:

- Vad gav föreställningen dig för känsla eller känslor?
- Vilka associationer och minnen dyker upp? Vad tycker du om detta?
- Hur kommer det sig att din tolkning av föreställningen är så lik (eller olik) dina klasskompisars?
- Vad handlar föreställningen om för dig?
- Om du skulle lägga till eller ändra något i föreställningen, vad skulle det vara?
- Hur skiljer sig slutet i den här versionen av *Fröken Julie* från Strindbergs originaltext?
- Vad är orsaken/orsakerna till att det slutar som det gör?

Reflektionen kan både ske i grupp och individuellt. Det viktiga är att eleverna ges en möjlighet att formulera sina egna tankar om föreställningen, med stöd i det gemensamma samtalet. Även om samtalsmodellen följer en tydlig form med olika steg kommer du antagligen märka att samtalet tenderar att röra sig mellan de olika delarna. Detta är helt okej så länge samtalet upplevs som givande och intressant.

Del 2 – Kreativa och skapande uppgifter

Att relatera och arbeta med konstnärliga uppgifter utifrån en föreställning kan, förutom att det har ett egenvärde, också utöka och bredda din upplevelse så du får syn på fler saker i relation till originalverket eller dig själv.

SKRIV EN SAGA

Fantisera om en relation i vår tid som kan liknas vid den Jean och Julie har.

Gör såhär:

Eleverna kan arbeta i par eller ensamma. Försök att hitta en relation eller situation i vår samtid som kan liknas vid Jean och Julies. Skriv en berättelse om det. Skriv det i formen av en saga, använd formeln:

Det var en gång...

Varje dag...

Plötsligt en dag...

Numera...

SKRIV POESI

Skapa poesi med associationer från föreställningen.

Gör såhär:

Låt eleverna arbeta i par med papper och penna. De turas om att säga ord de kopplar till föreställningen och skriver ner dem. Orden kan vara beskrivande, tolkande eller värderande.

Samla in listorna, skriv upp orden på tavlan och kategorisera dem.

Därefter ska varje elev skriva en dikt med några av orden.

Dikten kan handla om föreställningen eller något annat de associerar till.

Förslag på format: treordssatser, haiku, fri dikt eller rap.

De som vill kan framföra sina texter för klassen.

Del 3 – Värderingsövningar och diskussionsfrågor

Värderingsövningar hjälper elever att reflektera kring och respektera olika perspektiv och har möjlighet att skapa en mer inkluderande klassgemenskap.

HETA LINJEN

Bestäm att ena väggen i rummet betyder "håller fullständigt med" och den motsatta väggen betyder "håller inte med alls". Däremellan går en osynlig linje och i mitten av linjen håller man varken med eller inte. Läs ett påstående i taget och låt eleverna ta ställning genom att ställa sig på linjen. Fråga sedan eleverna varför de står på den plats de står på. Be dem utveckla svaren. Be minst en från **vardera sida** motivera sitt ställningstagande. Om en elev inte vill eller kan motivera sitt val, bör detta respekteras. Personen som leder övningen kommer med några inledande lättsamma påståenden, till exempel:

- *Vinterlov är bättre än sommarlov*
- *Choklad är det bästa godiset*
- *Jag äter samma frukost varje morgon*
- *Jag trivs bra i skolan.*

Osv

Fortsätt sedan genom att välja bland nedanstående påståenden:

- *Relationen mellan Julie och Jean är frivillig från båda håll.*
- *När det finns tydliga maktskillnader kan inget sexuellt samtycke vara helt giltigt.*
- *Jean utnyttjar Julie sexuellt.*
- *Julie utnyttjar Jean genom sin sociala position.*
- *Julie förstår inte konsekvenserna för hennes begär och lek.*
- *Julie förstår konsekvenserna för hennes begär och lek men fortsätter ändå.*
- *Julie har rätt att följa sina begär även om det får sociala konsekvenser.*
- *Individen är moraliskt skyldig att följa samhällets normer, även när de upplevs som orättvisa.*
- *Kristin borde ha lämnat Jean när hon fick reda på att han legat med Julie.*
- *Sanning utan empati är omoralisk.*
- *Det är ibland mer moraliskt att ljuga än att säga sanningen.*
- *Julie bär det största moraliska ansvaret för det som händer.*
- *Jean bär det största moraliska ansvaret för det som händer.*
- *Det är samhället – inte individerna – som bär skulden för tragedin.*
- *Moral kräver att man tar ansvar för konsekvenserna av sina handlingar, även när det skadar en själv.*

FORTS.

FORTS.

- *Ingen är skyldig att offra sin framtid för en annan människa.*
- *Jean driver Julie till att handla som hon gör i slutet.*
- *Barnet är en stark anledning till att Julie handlar som hon gör i slutet.*
- *Såsom föreställningen slutar så skulle en kärlekshistoria i vår tid aldrig kunna sluta.*
- *Moral är ett privilegium för dem med makt.*
- *Kärlek kan aldrig vara jämlik i ett klassamhälle.*
- *Fröken Julie är främst en moralisk tragedi – inte en kärlekshistoria.*

DISKUSSIONSFRÅGOR

Det finns flera olika teman och dilemman i föreställningen som kan fungera som utgångspunkt för en fördjupad diskussion i ert klassrum.

Här är några förslag:

- *Vad tror du Julie har för motiv när hon kommer ner till köket?*
- *Vilken funktion har barnet för historien?*
- *Är relationen mellan Julie och Jean frivillig och på lika villkor?*
- *Bygger relationen mellan Julie och Jean på maktmissbruk?*
- *Är det omoraliskt att bryta mot orättvisa normer – eller är det omoraliskt att upprätthålla dem?*
- *Vem är moraliskt ansvarig för det som händer?*
- *Kan moral existera i ett samhälle byggt på ojämlikhet?*
- *Varför handlar Julie som hon gör i slutet?*
- *Vad tycker du är föreställningens viktigaste budskap?*

Del 4 – *Inspiration, stöd och förkovring*

Inspiration, stöd, förkovring, fördjupning, länkar och källmaterial.
Böcker, filmer, poddar osv som kan vara inspiration för vidare arbete med exempelvis teman, författaren, tiden eller estetiken utifrån aktuell föreställning.

PODTIPS:

Bläck Metal

– En podd som läser och diskuterar alla Strindbergs verk, ett avsnitt är tillägnat *Fröken Julie*.

FILMTIPS:

Pjäsen har filmatiserats flera gånger. Nedan finns ett urval.

Alf Sjöbergs film *Fröken Julie* från 1951.
Sydafrikansk filmatisering, *Miss Julie*, från 1986
Brittisk filmatisering, *Miss Julie*, från 1999
Mikael Bergs film *Fröken Julie* från 2013
Helena Bergströms film *Julie* från 2013

INSPIRATION FÖR OSS I ARBETET MED DET PEDAGOGISKA MATERIALET

Prata scenkonst – En enkel metod för klassrummet av Anna Berg för Regionteater Väst
<https://www.regionteatervast.se/assets/filer/PrataScenkonst.pdf>

Del 5 – *Kontakt och utvärdering*

FRÅGOR OM LÄRARHANDLEDNING

mathias.wiik@vastmanlandsteater.se

UTVÄRDERING AV LÄRARHANDLEDNING

Vi strävar alltid efter att tillhandahålla dig som pedagog relevant arbetsmaterial av högsta möjliga kvalitet. Därför vore vi väldigt tacksamma om du som pedagog efter arbetet med materialet tar dig tiden och svarar på några enkla frågor. Följ QR-koden **eller denna länk**. Tack!

KOMMANDE FÖRESTÄLLNINGAR

vastmanlandsteater.se/for-skolor
vastmanlandsteater.se/forestallningar

NYHETSBRIFV FÖR SKOLA

Håll dig uppdaterad.
Klicka här för att prenumerera!